

Fjärde roten, tomt 43

Kvarteret Holländaren

Sjätte roten 1637–57

Drottninggatan 11 tillsammans med 4.44

Fjärde roten 1657–70

Rotemästaren Jon Börgesson skraddare, 1637–42, hans änka Marit Jon Börsson 1644–47

Hon tvistade i rätten den 21.4.1648 med *Erik vallmästares änka*.

Den 30.5.1651 vände sig *Margareta Jonsdotter* mot sin styvmoder Marit (Olofsdotter) Joen Börs: Tvisten gällde en fordran, som Marits son *Börge Joensson* (i mtl, 1650) lovade betala på moderns vägnar om han därigenom erhöll preferens att lösa gården, som hans mor bodde i från de övriga syskonen till de gode männens värderingspris.

Vinförlåtaren Matthis von Felden köpte gården men köpet hölls öppet till dess Marit Joen Börgessons måg kom hem och sade, om han ville lösa den. Rätten hemställde den 22.1.1666 till Matthis von Felden att under tiden råda och vårda sig om gården.

Den 29 maj samma år visade *Matthis von Velden för rätten* stadsbudet *Berge Amundssons, smeden Lars i Sävenäs* och *Hans Brockmans* intyg att de på hans vägnar hade hembjudit Marit Jon Bergessons gård till hennes måg *båtsmannen Johan Pedersson*. Han hade sagt sig vara närmast att lösa till sig svärmoderns gård. Hans ombud hade uttryckligen sagt honom, att detta borde ske med reda pengar. Sedan hade båtsmannen företagit två resor till sjöss och dessemellan varit hemma men hade aldrig klandrat köpet eller tillbjudit Matthis von Felden pengar. Magistraten fastställde därför vinförlåtarens köp. – Hustru Marits måg skulle ha resterande pengar.

Den 4.1 1667 begärde *hustru Karin i Åkerö* genom Burchardus Dreyer att som hjälp till sitt underhåll få återstoden av de pengar, som Matthis von Felden ännu var skyldig för hennes mor Marit Jon Bergessons gård. Hennes man "Hans i Åkered" uppträder i mantalslängden 1648 med två mantal boende här. Karin hänvisade till sin sjuklighet och till sin mans frånvaro i Hispanien, där han uppbringats med stadens skepp. Den 28 mars samma år begravdes vinförlåtaren och när Karin i Åkerö den 16 december år förnyade sina krav, nu mot hans arvingar, invände rådmann Anders Amundsson däremot, att han på hustru Karins frånvarande medarvinge *Johan Pederssons* vägnar erhållit arrest på pengarna till dess han själv kom hem. Hustru Karins man *styrmannen Hans Pehrsson i Åkerö*, som var död före 8.8.1670, var inte heller nu hemma. Han ägde, en egen gård vid svenska kyrkan (2.27, kv. Varuhuset), som klockaren Hans Eriksson 1671 efter styrmannens död skaffade sig möjlighet att få köpa genom att hänvisa till att änkan Karin Jonsdotters i Åkerö mor *Marit Olofsdotter* i tredje och fjärde led var släkt till hans mor hustru *Karin Nilsdotter*. De härstammade från Lundby socken, Vättle härad.

Casper Wiesenhoff köpte Matthis von Veldens gamla gårdar av sina myndlingar Matthis von Feldens barn. Han svarade enligt tomtöreslängden vid denna tid här för hela tre tomter (alltså för 4.42 och 4.43).

Den mindre gården – Jon Bergessons gamla – såldes 1670 för 430 rdr (uppbud 18.8.1670) till skepparen Jan Petersson, som troligen var identisk med Marit Jon Bergessons måg båtsmannen

Johan Petersson. Senare uppstod tvist om tomtens storlek, varför Casper Wiesenhoff ville att köpet skulle återgå, vilket tycks ha blivit fallet, eftersom Johan Pedersson icke förekommer i tomtöreslängden.

Karin i Åkered vände sig den 18.6.1673 sig mot Casper Wiesenhoff med sina gamla krav på ersättning för föräldrarnas gård. Hon fick detta snäva svar av rätten: ”såsom svaranden med domar och kvittenser skiäligen opwiste, käranden för sin anpart uti den av sal Matthis von Felden sig tillhandlade gård, fullkombligen efter den af rådman Peder Haraldsson A-o 1670 upprättade förlikningsskrift vara betald, så prövade rätten kärandens klagan i så måtto, att hon återsöker gården, wara oskiählig och i thy wäl kunde fog haft käranden för sin conflicht (?) icke onäpst låta och bortsläppa.”

Wellom Fellbier 1671

Samson Perukmakare 1674

Söfring Nils änka enligt Gustavi tomtöreslängd 1674

I denna gård fanns det ett bageri från denna tid igenom hela 1700-talet. Det har icke varit möjligt att finna på vilka vägar den förste av bagarna ”Johan von Egmond Lossbecker”, som han kallas i vigselboken, blev ägare av denna tomt men han bör ha köpt den av Casper Wiesenhoff eller dennes kreditorer.

Han var född 1652 som son till *Cornelius Petersson van Egmont* och *Greta Johansson* (se 4.39) och avled redan 29.5.1675 efter bara ett par månades äktenskap med *Cornelia Herwegh* (vigsel Chr 7.2.1675). En postum son *Johan* döptes den 10.12 s.å. *Cornelia* gifte den 28.5.1676 om sig med ”rostbakaren *Hans Ibbsen*”. En månad därefter fick denne burskap. Den 26.6.1676: ”Bakaren *Hans Ibbsen* instälte *Cornelis Petersen* och *Christian Petersen* till borgensmän och begärade att blifwa Borgare, skall gifwa 6 d smt i burpengar och komma i morgon upp med sitt gewär och aflägga eden”.

Cornelia Herwegh, Hans Ibsson bakares änka

1675, 1 tomt enl M1676–77

Cornelia hade samma otur i äktenskapet med *Hans Ibsson*, ty redan den 10.8.1680 gifte hon om sig med skotten *Wilhelm Potter*.

Den 28.5.1681 protesterade *Cornelia Herwegh* genom sin broder *Johan* mot värderingen av hennes gård. Vid RR den 28.6.1681 meddelades det, att *Daniel Thilish*, *Henrik Braun Johan* och *Christian Petersson* alla hade krav i *Cornelia Herweghs* gård men att *Christian Petersson* löste ut de andra. Den 26 juli s.å. begärde *Christian Petersson*, att *Cornelia Herwegh* skulle inrymma honom gården. Redan 1682 var

Kiättil Olofsson bakare

åbo. *Kiättil Olofsson* uppbjöd den 12.2.1683 första gången hus och gård med — å östra och *Per slaktares* å västra som han tillhandlat sig av *Christian Petersson* för 650 rdr. Han bör vara identisk med den *Kiättil bakare*, som ägde gården 1696 och som erhöll burskap 12.12.1681. Bou efter honom upprättades 1708 (1708:523). Han efterlämnade änkan *Annika Olofsdotter* och sonen *Hans*. *Kiättil bakares* arvingar ägde gården 1709 men den 22.3.1709 sades den tillhöra

David Hansson bagare

I en skrivelse till magistraten den 9.10.1712 (EIIa:24) berättade

Jockum Hansson Mallam (Malm).

att sedan han först blev erbjuden att åtaga sig den skuld, som hans sal broder mäster David bakare hade blivit skyldig Kungl. Maj:t och Kronan hade tänkt försöka att erhålla kredit till betalningen. Han skulle försöka klara skulden, om blott magistraten kunde lämna honom försäkran om att han skulle vara närmast att tillträda gården. Samma dag, som han erhöll burskap, nämligen den 11.3.1714, dateras en ny skrivelse till magistraten (EIIa:26), där Jockum Hansson bakare berättar sig nyligen ha gjort sitt mästerstycke och börjat att idka hantverket. Han hade av misskundsamhet (medlidande) mottagit sin sal broders sterbhus och små omyndiga barn att försörja och uppfostra. Sterbhusets tillgångar skulle övertagas av kreditorerna. Ingenting blev kvar till barnens arv. Jockum Hansson begärde lindring i skatt och inkvartering. Han hade nu pålagts att logera två artillerisoldater i stället för tidigare en.

I upphandlingslängden 1717 anges Joakim Bagare ha hustrun Sara Persdotter samt *gesällen Anders Sundgren* samt drängen Lars Helgesson och pigan Cornelia Olofsdotter.

Bouppteckning efter Sara Persdotter företogs den 13.7.1733. Gården hade värderats till 1 450 d smt och Jockum bagare angavs ha brorsdöttrarna *Johanna Catharina* och *Agneta Davidsdöttrar*, vilka också var brorsdöttrar till *bagaren i Landskrona Frans Hansson Grass*.

Johanna Catharina Davidsdotter avled i Köpenhamn 1743. Sterbhuset efter bagareälderman Jockum Hansson gjorde konkurs den 21.6.1735. Gården hade övertagits av brorsdottern Johanna Catharinas man

bagaren Jonas Dahlman

som den 23.1.1735 för lån av 200 d smt pantsatte huus och gård till *rådman Kilian Schwartz*. Även Jonas Dahlman gjorde konkurs (dom 15.12.1740. Se också Berg II:3–4, 105). Gården hade

bagaren Elias Gardin

köpt på auktion för 1 051 d smt den 31.8.1739. Samtidigt som han den 10.10.1743 uppbjöd denna gård uppbjöd han en ödetomt på Kyrkogatan som han den 3.6.1743 hade inköpt av herr Albrecht Schmill. Han var bror till *skräddaremästare Andreas Gardin* (burskap 15.9.1747) och hade själv erhållit burskap som bagaremästare den 20.5.1735.

1757 drabbade Elias Gardins gård och egendom med kraft av den vådeld, som med tiden ledde till upprättandet av Lilla Kyrkogatan (se 4.39o, byggd på kämnärsrättens rannsaking AIII:7). Man finner några uppgifter om eldsvådan i rättsprotokollen genom att rättens ledamöter hindrades i sitt arbete. Kämnärsrättens protokoll den 29.11.1757 (K AII:16) konstaterar: "Sedan förledne Rättegångsdag eller den 25 denne Rättens ledamöter förmedelst den samma dag om morgonen på Drottningegatan härstädes upkomne och till större delen av förmiddagen påstående olyckeliga vådeld blifwit uti deras wanliga sammanträden hindrade" etc. Justitieprotokollet AIIb:31 för den 26 nov. (undertecknat av borgmästaren A H Busck, Herr Rådman D Pettersson, L Eekman, P Aurell): "The öfrige Rådstufwurättens ledamöter äro hindrade wid en förleden gårdag här i staden upkommen vådelds släckande." Den 28 nov. "Herr Rådman Simming lät anmäla det han med sine från eldsvådan förflyttade sakers återhämtning är sysselsatt."

RR den 22.12.1757: Bagareälderman Elias Gardin anmälde, att "det parti råg, som wid sista eldsvåda blef utur dess hus bärgat och på stadens järnvåg inlagt, skall wara så skadat och så med orenlighet blandat, att samma råg wid dess bageri icke skall kunna nyttjas". Gardin ville i görligaste mån njuta ersättning. Hans Ellgren och Jacob Karstedt skulle besiktiga.

Ba:67, dec 1757:

”Constitutorial at besiktiga och mäta Bageriåldermannen Elias Gardins skada vid Eldsvådan som wid then på Drottninggatan then 25 sistlidne November om morgonen upkomna häftiga wådel, hwilken fyra hus i största hast uti aska lagt. Herr Generallitnanten Högwälborne Friherre Johan Fredrik Kaulbars jemte Magistraten efter öfwerläggande med herrr Generalkvartermästare Liutnanten och Riddaren Wälborne B W Carlberg samt thenna Stadens Achitect och Ingeniör funnit nödigt, att til förekommande deraf, at Elden ei vidare sig utbreda måtte, låta nedrifwa Bagareålderman Elias Gardins på samma Gata belägna hus samt therigenom winna fri passage till Kyrkogatan. Altså, och uppå bemälte Mäster Gardins giorda ansökning förordnar Magistraten härmed murmästare Christopher Rancke, Bagare Mäster Anders Sundgren, snickaren Mäster Jonas Cederquist, smeden Ungert Bergström, glasmästaren ålderman Mäster Erik Linde, Pottmakaren Jonas Lundgren och Stadstimmerman David Hertig, att uti Herr Generalkvartermästare Liutnantens och Riddaren Carlbergs och Herr Rådman Eekmans och Mäster Gardins egen närwaro efter bästa förstånd besiktiga och mäta den till stadens Conservation Bagareålderman Gardin i ovanberörda måtto tillskyndade skada.

Publication efter förekomna Brandredskap, som wid den här i staden på Drottningegatan den 25 sistlidne November upkomne Eldswådan åtskillig stadens brandredskap förkommit, nembl.

20 st Brandyxor

1 Brandhake

1 Watntunna

1 Watnså

2 st Jernkofötter

4 st Jernstörar

7 st Spadar

1 Niogarnslina af 20 famnar

3 st Blecklyktor och 1 dito för Stadswakten med Hornrutor

4 st mindre lyktor

1 hoftång och 1 skrufnyckel

Altså warder berörda Brandredskapp här med allmänneligen efterlyste med antydan, at the som något theraf hos sig i förwar hafwa, samma Brandredskap låta i stadens Brandthus ofördrögeligen aflewsera. Thesutom som åtskilleige Ämbar blifwit i Brandthuset aflemnade, som staden icke tillhöra, Ty kunna the som slike Embar sakna, them therstädes afhemta låta. Hwilket till efterrättelse länder.

Göteborgs Rådhus then 3 December 1757

Borgmästare och Råd”

Till Kungl. Göta Hofrätt med *handelsman Carl Hallmans* förklaring öfver *Stadsfiskalen Anders Maijgrens* och Häradshöfding Daniel Klints besvär rörande Schultziska sterbhuset Magistraten yttrar den 8.2.1758:

”I anseende thertil, att en del af thes Ledamöter under i staden den 25 nästförwekne upkomne häftiga Eldswådans släckande åsamkat sig siukdomar, dels ock warit sysselsatta med then undanflyttade egendomens återskaffande icke kunnat förr än skedt är thetta qwarstadsmål med slut afhielpa.”

Elias Gardin avled 13.1.1759 och efterlämnade hus och gård på Drottninggatan jämte en tomt mitt emot på Kyrkogatan (3.56), värda 3 500 d smt. Boets skulder var 10 332 daler, tillgångarna 5 647 daler. Hans hustru hette Catharina. En dotter *Anna Maria* var gift med *källaremästare Johan Georg Buchou*, dottern *Johanna Brita*, född 1739, död 28.4.1788 var gift med *slaktaremästare Lars Norman*, död 1788. Sonen *Johannes Gardin*, född 1742, var 1759 bagaregesäll. (Berg I:2, 59).

Bagaren Börge Norling

(son till *Per Månsson* och *Ingeborg Bengtsdotter*) lät den 15.6.1771 första gången uppbjuda sitt i stadens andra kvarter vid Drottning- och Kyrkogatorna mellan sockerbagaren Bengt Christophersons gård å västra (4.44) samt handelsmannen och fabrikören Jacob Gabriel Brusewitz hus å östra sidan (4.42) på den förra gatan samt urmakaren mäster Laurent Simsons hus å östra sidan och skepparänkan madame Anna Christina Molins gård på den västra på samma gata bestående av tvenne tomter jämte bagarrättigheten och en inne på gården uppbyggd bagarestuga med inmurad kopparkittel samt ett stort baktråg, ett bord och en till bageriet hörande stor "sigt" (sikt) tillika med annat smått som Mäster Nordin av avlidne bagaremästare Gardins änka Madame Catarina Gardin med hennes mågars bifall köpt den 28.3.1770 för 5 700 d smt. 30-penning 190 d smt. – Börge Norling, som själv antagit namnet Norling, avled 1800 som en mycket förmögen man. Enligt bouppteckningen 26.6.1800 efterlämnade han 25 000 rdr specie, därav hus och gårdar vid Drottning- och Kyrkogatorna nummer 4.43, 3.55 och 3.56, värderade till 5 100 rdr samt landeriet Johanneberg i rote XII, värderat till 2 800. Gift med Christina Wilhelmina Winberg, född 24.10.1749, död 2.7.1824. Hon var dotter till *tenngjutaremästare Olof Winberg* född 1710, död 3.12.1766 och *Margareta Elisabeth Sellström*, född 1725, död 24.3.1810 och anges 1800 äga gården (Berg I:3, 61). Makarna hade elva barn: av dopfaddrarna att döma förefaller makarna Norling ha varit herrnhutare.

År 1807 säges 4.43 och 4.44 tillhöra en av de många barnen:

Handelsbokhållare Immanuel Norling (född 24.6.1784)

och ha baktomter i tredje roten numeris 55 och 56.

Gården uppbjudes tillsammans med 4.44 av Börge Norlings son

bagaremästare C G Norling (född 4.12.1786) den 11.9.1819

Ännu en av Börge Norlings söner var

överdirektör Sven Adolf Norling (född 10.11.1785 i Gustavi förs.) som uppbjöd gårdarna 4.43 och 4.44 den 26.9.1836 och 24.7.1847. När han i Skånings-Åsaka 1822 gifte sig med *fröken Fredrica Eleonora Lagerheim* kallades han "Konungens troman och överdirektör för Kungl. Veterinärinrättningarna i riket". Hans hustru var dotter till biskopen och kommandören av Nordstjärneorden Thure Widman och Inga Lovisa von Celse.